

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก

THE LEADERSHIP DEVELOPMENT IN ACCORDANCE WITH BUDDHADHAMMA OF EXECUTIVE OF TAMBOL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN PHITSANULOK PROVINCE

ดอนลาร์ เสนา * บุญทัน ดอกไธสง * พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ *

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก 2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก 3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 18 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้มีความรู้เกี่ยวกับองค์การ และผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา และการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 345 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า หลักธรรมที่มีผลการพัฒนาภาวะผู้นำ (1) ด้านการครองตน ได้แก่ หลักไตรสิกขา (2) การครองคน ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 (3) การครองงาน ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 มี

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระดับการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ($\bar{x} = 4.02$, S.D. = 0.53)

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้น ควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ด้านการบริหาร ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อใช้ในการบริหารงาน และหลักการโดยรวมของภาวะผู้นำ คือ การพัฒนาผู้บริหารให้สามารถควบคุมตัวเองได้ มีสติรู้ตัวเองตลอดเวลา มีสมาธิมุ่งมั่น เป็นคนดี มีจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ สามารถเป็นแบบอย่างได้

3. การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำ ได้วิธีการ แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมประกอบด้วย วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ 8 วิธี ได้แก่ ฝึกอบรมและปฏิบัติ การศึกษาเรียนรู้ การเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา มอบหมายงาน สถานการณ์จำลอง สร้างเครือข่าย การสอนงาน การยึดต้นแบบ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, พุทธธรรม, ผู้บริหาร, องค์การบริหารส่วนตำบล

ABSTRACT

The study entitled "The Leadership Development In Accordance With Buddhaddhamma of executive of Tambol administrative organization in Phitsanulok Province." The objectives of the research were 1. To study the principles of Buddhism that are consistent with the leadership development of Tambol administrative organizations in Phitsanulok Province. 2. To study the leadership of Tambol administration executives In Phitsanulok Province 3. To present The Leadership Development In Accordance With Buddhaddhamma of executive of Tambol administrative organization in Phitsanulok Province. The Research is a Mixed Methods Research. Qualitative Research, The researcher collected data from in-depth interviews from 18 informant interviewees who were involved in the Tambol administration organization. Organization Management Or knowledgeable about the organization Academics in higher education institutions And Buddhist experts. And quantitative research The 345 questionnaires were used as a tool for data collection. Qualitative analysis uses descriptive statistics. And quantitative data analysis Use computer programmed social science. To find the frequency, Percentage, mean, standard deviation , and methods for Leadership Development

In Accordance With Buddhadhamma of executive of Tambol administrative organization in Phitsanulok province on qualitative and quantitative research.

The research found that :

1. The principles of Buddhism that lead to leadership development are (1) the dominance of leadership, namely, the triple digits, the level of leadership development at a high level. (2) the dominion of the four principles of leadership development (3) administrations principle. Leadership development is In a high level. And Personnel working in the Tambol Administration Organization In the Phitsanulok province, The numbers of sampling are 345, The administrators had the level of leadership development in accordance with Buddhadamma of the administrators of Tambol administrative organizations in Phitsanulok Province. The overall level Mean is 4.02 (= 4.02, S.D. = 0.53).

2. The administrators of Tambol administrative organizations in Phitsanulok Province Should have vision management; can apply the Buddhist principles for administration. The overall principle of leadership is the development of self-control. Have a conscious self all the time. Concentrate Is a good man with ethics Honesty Can be exemplary.

3. To present The Leadership Development In Accordance With Buddhadhamma of executive of Tambol administrative organization in Phitsanulok Province found that : Leadership Development Method based on Buddhadhamma. There are 8 ways to develop leadership : Training and practice, Learning, Mentoring, Assignment, Simulation Scenarios, Network Creation, Teaching Tasks , and Model.

Keywords : Leadership, Buddhadhamma , Executives, Tambol administrative organization.

1. บทนำ

สืบเนื่องจากการที่ประเทศไทยได้ถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ตลอดจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนานั้นเป็นวิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองในหลายกรณีด้วยกัน ดังตัวอย่างที่ผู้ปกครองจะต้องยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการบริหารงานหรือในการปฏิบัติหน้าที่ของตน (สุรพล สุยะพรหม : 2548, หน้า 242.) จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมไทยมาช้า

นาน ตามที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทยมาโดยตลอด และพระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาของประชาชนไทยส่วนใหญ่ของประเทศ การเริ่มต้นแห่งผู้ปกครอง ผู้บริหาร หรือผู้นำตามหลักแห่งพระพุทธศาสนานั้น ได้ปรากฏในพระสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแก่สามเณรสองรูป เพื่อให้รู้ว่าการเกิดขึ้นของวรรณะ หรือชนชั้นในสังคมนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นมาเพราะชาติตระกูล แต่เป็นการแบ่งวรรณะด้วยหลักแห่งการกระทำหรือหลักแห่งกรรม ในอัครัญญสูตร (ที.ปา.(ไทย) 11/129, 130, 131/94,95,96)

จากพระสูตรดังกล่าว พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงผู้นำว่า **หัวหน้า** ซึ่งในเบื้องต้นหัวหน้านั้นได้ถูกกำหนดคุณสมบัติไว้สี่ประการด้วยกัน ได้แก่ สัตว์ที่สวยงามกว่า นาดูน่าชมกว่า น่าเลื่อมใสกว่า และน่าเกรงขามมากกว่าสัตว์ทุกคนแล้ว โดยที่คุณสมบัติเหล่านี้ได้ถูกกำหนดขึ้นจากผู้ที่เป็นผู้ใหญ่กว่าสัตว์ทั้งหลาย แต่การที่ผู้นำหรือหัวหน้านั้นได้มีภาวะผู้นำที่เป็นรูปธรรมนั้น สามารถเห็นได้ด้วยตา แต่คุณลักษณะภายในแห่งผู้นำนั้น ในพระสูตรนี้ ไม่ได้ถูกอธิบายขึ้นอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามก็สามารถที่จะกล่าวได้ว่า ผู้นำนั้นได้มีขึ้นตามที่ปรากฏในพระสูตร คือเมื่อสองพันกว่าปีที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ และเป็นการกล่าวถึงการกำเนิดของผู้นำในโลกที่ไม่สามารถกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใดเพราะในพระสูตรพระพุทธเจ้าใช้ คำว่า“ระยะเวลาอันยาวนาน”

ดังนั้น ผู้นำจึงได้เกิดขึ้นมาในโลกนี้เป็นระยะเวลาอันยาวนาน และได้พัฒนามาตามลำดับ ตามหลักการแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้นำที่เกิดขึ้นมานั้น คือ ผู้ปกครองและทำการบริหารจัดการตามที่ประชาชนได้สมมติขึ้นในยุคนั้น ซึ่งได้วิวัฒนาการและการพัฒนาการทางการปกครองมาตามลำดับในโลกจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ทำหน้าที่ในการปกครอง และทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ในสังคมโลกและสังคมไทยในอดีตนั้น ไม่ได้มีความซับซ้อนอย่างเช่นในปัจจุบัน เพราะการปกครอง และการบริหารอาจอยู่ที่คนคนเดียวหรือ กลุ่มเดียว ถ้าเป็นในระดับของรัฐหรือประเทศนั้น ผู้ปกครองคือพระมหากษัตริย์ เป็นการปกครองแบบราชาธิปไตย หรือแบบสมบูรณาญาสิทธิราช กล่าวคือ เป็นการปกครองที่อำนาจอธิปไตยอยู่ที่พระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียว ไม่มีอำนาจสูงสุดใต้อำนาจหรือลิดรอนได้ (สุรพล สุยะพรหม:, 2548,หน้า 24) ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงสามารถใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสามได้โดยเด็ดขาดคือนิติบัญญัติ การตรากฎหมาย บริหาร คือการสามารถนำพาประเทศหรือรัฐ ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้อง และตุลาการคือการตัดสินคดีความต่าง ๆ จนถึงการปกครองในระดับท้องถิ่นดังที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารงานท้องถิ่น และกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ระดับประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตรา 281 กำหนดให้รัฐจะต้องให้ความสำคัญอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของ

ประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการแก้ไขปัญหาในพื้นที่เท่าเทียมกันในการยืนยันในหลักการกระจายอำนาจ ที่คำนึงถึงสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้มีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎของกระทรวงการแบ่งส่วนราชการ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2545 เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปในระบอบราชการ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 5) และพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ได้แยกภารกิจการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของกรมการปกครองมาจัดตั้งเป็นกรม ในการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการพัฒนา และให้คำปรึกษาแนะนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง และการบริหารจัดการ เพื่อให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ (ฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ : 2559).

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน เลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจากประชาชนโดยตรง ซึ่งจากเดิมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เลือกตั้งคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลกันเองภายในองค์กร จึงถือได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกผู้บริหาร คือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ด้วยตัวของประชาชนเอง ซึ่งสอดคล้องกับระบอบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตามผู้นำที่ประชาชนได้เลือกตั้งมานั้น ได้มีการตรวจสอบในเรื่องของหลักภาวะผู้นำ หรือมีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักของทฤษฎีตะวันตก และสอดคล้องกับหลักแห่งภาวะผู้นำตามหลักแห่งพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร

ภาวะผู้นำ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศและจะต้องมีคุณลักษณะ คือ มีสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความดีและความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามและลักษณะผู้นำที่มีคุณภาพต้องประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง ตลอดจนต้องมีประสิทธิภาพตามแนวทางของหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนและสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) : 2546, หน้า 31-32.)

ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลไปสู่องค์กรที่เป็นไปเพื่อประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำที่เพิ่มขึ้นจากเดิม

ที่เน้นหนักและให้ความสำคัญเฉพาะการพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะแต่ขาดการนำหลักธรรมเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตใจ และเพื่อให้การพัฒนาการภาวะผู้นำ ตามหลักพุทธธรรมเกิดผลกระทบที่เป็นรูปธรรมทั้งเรื่องการเป็นผู้นำที่ดี การเป็นผู้นำที่มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ และเป็นผู้ที่สามารถโน้มน้าวใจคนให้ปฏิบัติตามได้อย่างแท้จริง เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล เพื่อประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนสังคมได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ได้แก่ 1) ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ 2) หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการครองตน ครองคน และครองงาน ได้แก่ หลักไตรสิกขา หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิบาท 4 และ 3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก

2. **ขอบเขตด้านประชากร** ได้แก่ ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) องค์กรสัมภาษณ์ทั้งสิ้น จำนวน 18 ท่าน และ บุคลากร ได้แก่ พนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 76 แห่งโดยมีประชากรทั้งหมด 2517 คน

3. **ขอบเขตด้านสถานที่** องค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 76 แห่ง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ซึ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 2) กลุ่มผู้ที่มีความสัมพันธ์ด้านการบริหารองค์การและภาวะผู้นำ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากร ได้แก่ พนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 76 แห่ง โดยมีประชากรทั้งหมด 2517 คน (Saranluck Ongwan : 2560)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มตัวอย่าง จาก บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 345 คน ตามสูตรของทาร์โร ยามาเน่

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 3 ตอน

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย 2 วิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร ศึกษาศาสตร์ เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และในการตอบแบบสอบถามจากบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) (พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา : 2558 หน้า 223) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงคุณภาพไดนามาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้รับข้อมูลคืนผู้วิจัย ได้จัดระบบข้อมูลและประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยในรูปของตารางประกอบความเรียงประกอบด้วย

1. สถิติพรรณนาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน วุฒิการศึกษา และรายได้ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentages)

2. การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5. ผลการวิจัย

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า

5.1 หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ด้านการครองตน ตามหลักไตรสิกขา มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ด้านการครองคน ตามหลักสังคหวัตถุ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ทาน ปิยะวาจา อตถจริยา สมานัตตตา ด้านการครองงาน ตามหลักอิทธิบาท มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

5.2 ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติ คุณลักษณะที่สามารถนำ มีแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตน หรือขององค์กร 3 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณลักษณะภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านทักษะทางสังคม อาทิ มีวิสัยทัศน์ มีสติปัญญา มีความรู้ รู้จักเหตุ รู้จักความจริง รู้เป้าหมาย มีความสามารถ มีทักษะการชักนำคนให้ร่วมทำงาน มีคุณธรรมจริยธรรม

หลักธรรมทางพุทธศาสนาและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อกำหนดวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม การพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 3 ตามหลักธรรม คือด้านการครองตน ตามหลักไตรสิกขา มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยที่ ศีล นำไปใช้กับบุคลิกภาพ และทักษะ เพราะการพัฒนาบุคลิกภาพทางกายและให้มีความชำนาญในแต่ละด้าน สมาธิ นำมาใช้กับ เจตคติ เพราะต้องให้บุคลากรมุ่งมั่นในการทำงานมองงานสำคัญว่าทุกอย่าง ปัญญา นำมาใช้กับ ความรู้ทางวิชาการ และความคิดสร้างสรรค์

ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ 4 ผู้บริหารที่จะได้ใจและบริหารคนได้ ต้องมีการเสียสละ อุทิศตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ควรเป็นผู้นำที่มีการเสียสละ มีการให้หรือการมีเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล และมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย ผู้นำที่หวังจะประสบผลสำเร็จในงานรวมทั้งเป็นที่รักของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานจำเป็นอย่างยิ่งต้องนำมาใช้ เมื่อองค์กรมุ่งไปสู่องค์การประสิทธิภาพสูงแล้ว ต้องมองคนควบคู่กันไปด้วย โดยการใช้ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีความจำเป็นผูกมัดจิตใจคน

ภาวะผู้นำตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นธรรมะพื้นฐานสำหรับคนทำงานทุกระดับที่จะสามารถประสบความสำเร็จได้ เพราะเป็นการพึงพอใจในงานที่ตนทำอยู่ มีทั้งความพอใจ ความตั้งใจ และการไตร่ตรอง ส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาองค์กร ผู้นำต้องมีความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่กับการทำงานและผู้ร่วมงาน ต้องมีภาวะผู้นำแสดงให้เห็นถึงความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์และสุจริตให้การพัฒนาองค์การประสิทธิภาพสูง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักธรรม มีความจำเป็นและมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นพื้นฐานของบุคคลเฉพาะด้าน ควรมีกับผู้นำทุกสถานการณ์

โดยที่ระดับการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก ของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นพนักงาน ลูกจ้าง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำ ทั้ง 3 ด้าน 1. ด้านบุคลิกภาพ (Personality) 2. ด้านความรู้ ความสามารถ (Intelligence) 3. ด้านคุณลักษณะด้านสังคม (Social Skill) อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.54) และการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมทั้ง 3 ด้าน ด้านการครองตน (บริหารตน)ตามหลักไตรสิกขา 3 ด้านการครองคน (บริหารคน)ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการครองงาน (บริหารงาน) ตามหลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.55)

5.3 การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้นำบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม ควรปรับใช้ตามสถานการณ์จริงเพื่อการพัฒนาให้เป็นรูปธรรม โดยสรุปจากการสัมภาษณ์ มีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลกสำคัญ ๆ 8 วิธี ได้แก่ ฝึกอบรมและปฏิบัติการศึกษาเรียนรู้ การเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา มอบหมายงาน สถานการณ์จำลอง สร้างเครือข่าย การสอนงาน การยึดต้นแบบ (Idol) และถือเป็นวิธีที่เก๋าคือ การบูรณาการวิธีใดวิธีหนึ่งร่วมกันเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำ

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีวิสัยทัศน์ด้านการบริหารที่ทันสมัยตลอดจนมีการผลักดันให้เกิดองค์ความรู้ทั้งด้านการบริหารและหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักพุทธธรรมโดยประยุกต์ควบคู่กันไป ซึ่งผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีภาวะผู้นำที่ประกอบด้วย พัฒนาค้นเอง รับผิดชอบต่องาน รอบรู้ในงาน สร้างสรรค์นวัตกรรม ทำงานเป็นทีม และมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี

1. หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำตามหลักไตรสิกขา 3 การพัฒนาภาวะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านตามหลักธรรม คือ ด้านการครองตน ตามหลักไตรสิกขา มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้บริหารเมื่อได้รับการศึกษาด้วยระบบไตรสิกขาแล้วก็จะทำให้มีทั้งความรู้ ความสามารถความดีและความสุขในการบริหารงานอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉนวน ตรกรกิจารณ์ (2550) ที่พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับบุคคลและระดับองค์การจะมีตัวแบบในการพัฒนา ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วย ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ 4 ผู้บริหารจะต้องมีที่จะได้ใจและบริหารคนได้ ต้องมีการเสียสละ อุทิศตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ควรเป็นผู้นำที่มีการเสียสละ มีการให้หรือการมีเอื้อเพื่อ เกื้อกูลและมีความประพฤติตนวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์) (2556) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาบริหารจัดการการสอนกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย อังกฤษ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารที่เห็นคุณค่าเผยแผ่ธรรมะในต่างประเทศ ควรมีการสื่อสารถึงกันภายในวัดและ ส่งเสริมเมตตาธรรม สังคหวัตถุธรรม ภาวะผู้นำตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นธรรมะพื้นฐานสำหรับ คนทำงานทุกระดับที่จะสามารถประสบความสำเร็จได้หลักธรรมที่เปรียบเทียบหลักการพัฒนา องค์การ ได้แก่ ความพึงพอใจในงานที่ตนทำอยู่ มีทั้งความพอใจ ความตั้งใจ และการไตร่ตรอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเลิศ จีระภัทร์ และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการบริหาร ประสพการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า คุณสมบัติของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนั้นนิสิตจะต้องมีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะได้รับการพัฒนา การจัดทำสื่อ การเขียนแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การวัด และประเมินผล โดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และผู้นำทางวัตถุในการเป็นอยู่อย่างถูกต้อง นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ อิทธิบาท 4 ไตรสิกขา เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปตามหลักการจัดการเรียนรู้แนวพุทธ

3. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก ควรปรับใช้ตามสถานการณ์จริงเพื่อการพัฒนาให้เป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้บริหาร ต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง รอบรู้ มีวิสัยทัศน์ ในขณะที่ธรรมะจะมีหลักให้เข้าใจบริบท ของคน ให้พยายามหาวิธี กุศโลบาย ให้เหมาะสมกับคนประเภทต่างๆ ในการขับเคลื่อน และผู้นำ จะต้องเป็นคนดี มีจริยธรรม ความซื่อสัตย์ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน สามารถเป็นแบบอย่าง ให้คนอื่นได้ การผนวกทั้ง 2 ส่วนเข้าด้วยกันจะทำให้ได้ผู้นำที่เป็นคนเก่งและเป็นคนดี สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ประคอง รัตมีแก้ว (2551, หน้า 193) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะผู้นำของบริหารใน สถานศึกษาที่มีคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษา ที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร การครองตน ของผู้บริหาร ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร บุคลิกภาพของผู้บริหาร

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) ผู้บริหาร ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบ (Role Model) ในการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมให้เห็น
- 3) กำหนดเป็นนโยบายและถ่ายทอดการปฏิบัติผ่านกระบวนการวัดและประเมินผลการดำเนินงาน (Key Performance Individual : KPI) ของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) ขยายเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการพัฒนาจิตใจควบคู่กับศาสตร์สมัยใหม่ เร่งการทำ MOU กับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร)

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ทำวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมของผู้บริหารทุกระดับ
- 2) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธในยุคประเทศไทย 4.0
- 3) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

บรรณานุกรม

- กุศล โพธิ์สุวรรณ. (2556). “ภาวะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร),” *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2543). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ฉาน ธรรมวิจารณ์. (2550). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประคอง รัตมีแก้ว. (2551). “คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาที่มีคุณภาพ”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา.

- พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ. (2558). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: บริษัท ประชากรธุรกิจ จำกัด.
- พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์). (2556). “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย”. *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์ชุมชนบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรภาส ประสมสุข. (2549). “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”. *การศึกษาศุภบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุรพล สุษะพรหม. (2548). *การเมืองกับการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ. (9 เมษายน 2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่น : จากรัฐธรรมนูญ 50 สู่ร่างพระราชบัญญัติ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.kpi.ac.th/52-03#2006.